

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์จำนวนมาก จึงทำให้ประชากรของประเทศที่อาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำประกอบอาชีพทำการประมงเป็นไปในลักษณะเพื่อยังชีพ แต่ในปัจจุบันจำนวนประชากรของประเทศได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้การทำการประมงเพื่อยังชีพในสมัยก่อนเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการทำการประมงเพื่อการค้ามากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองต่อความต้องการการบริโภคของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นผลผลิตที่ได้จากการทำการประมงในปัจจุบันถูกนำมาใช้ในการบริโภคภายในประเทศและบางส่วนส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศในลักษณะวัตถุดิบ และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ประมงแล้ว

ในระหว่างปี พ.ศ. 2524-2538 มีปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมดที่จับได้เพิ่มขึ้นจากจำนวน 1,989,000 ตัน เป็น 3,572,600 ตัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในแต่ละปีปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นน้อยมาก หรือในบางปีนั้นปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีจำนวนลดน้อยลง โดยปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้จากธรรมชาติลดลงจาก 116,500 ตัน ในปี พ.ศ. 2524 เหลือเพียง 109,100 ตัน ในปี พ.ศ. 2532 เนื่องจาก มีการจับสัตว์น้ำจืดมากเกินไป มีการจับสัตว์น้ำโดยผิดวิธี เพื่อให้ได้สัตว์น้ำปริมาณมาก ๆ เช่น การใช้ไฟฟ้าช็อต การวางยาเบื่อเมา ซึ่งวิธีนี้ทำให้ได้สัตว์น้ำจำนวนมาก ประหยัดและยังทุนแรงมาก แต่วิธีเหล่านี้ ทำให้ได้สัตว์น้ำขนาดเล็กหรือทำให้สัตว์น้ำวัยอ่อนตายหมด ส่งผลให้ขาดพ่อแม่พันธุ์ที่จะมาขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ การตั้งเงินของแหล่งน้ำธรรมชาติอันเกิดจากการชะล้างหน้าดินลงสู่แหล่งน้ำ การทิ้งสิ่งปฏิกูลจากแหล่งชุมชน การทิ้งน้ำเสียจากแหล่งอุตสาหกรรมและจากแหล่งเกษตรกรรม หรือแม้กระทั่งการสร้างเขื่อนและการสร้างฝายกั้นน้ำก็เป็นการทำลายแหล่งวางไข่และที่พักรักษาตัวของสัตว์น้ำจืดในธรรมชาติ เนื่องมาจากการสร้างเขื่อนและฝายกั้นน้ำทำให้น้ำที่เคยท่วมในที่ราบลุ่มต่าง ๆ นั้นไม่ท่วม หรือเป็นการขวางกั้นการเดินทางของสัตว์น้ำเพื่อไปวางไข่ยังต้นน้ำ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการรบกวนวงจรชีวิตของสัตว์น้ำทั้งสิ้น ยังผลให้ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติลดน้อยลงมาก ส่วนสัตว์น้ำทะเลที่มีการจับได้ก็มีการเพิ่มปริมาณจากการจับน้อยมาก คือ เพิ่มขึ้นจาก 1,756,900 ตัน ในปี พ.ศ. 2524 เป็น 2,827,400 ตัน ในปี พ.ศ. 2538 ทั้งนี้เนื่องมาจาก การทำลายแหล่งวางไข่และที่พักรักษาตัวของสัตว์น้ำวัยอ่อน เช่น การทำลายป่าชายเลน แนวปะการัง หรือการจับสัตว์น้ำโดยผิดวิธี เช่น การใช้ระเบิด การใช้

อวนลุนอวนลากไก่อัดชายฝั่ง การใช้อวนหรือตาข่ายที่มีขนาดช่องตาเล็กกว่า 4.7 ซม. ทำการประมงในฤดูวางไข่ จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติลดน้อยลง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจึงเป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำให้มีปริมาณเพียงพอกับความ ต้องการของประชากรทั้งภายในประเทศและเพื่อเพิ่มปริมาณการส่งออกของสัตว์น้ำ

การเลี้ยงปลาในกระชังเป็นวิธีการเลี้ยงที่มีมานานแล้ว อาจมีต้นกำเนิดมาจากประเทศเขมร บริเวณลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ประเทศไทยมีการเลี้ยงปลาในกระชังมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2493 ปลาที่เลี้ยงในระยะแรกได้แก่ปลาสวายและปลาเทโพ โดยเลี้ยงในกระชังไม้ซึ่งวางตรึงในแม่น้ำ ต่อมาราวปี พ.ศ. 2514 เริ่มมีการเลี้ยงปลาทะเลในกระชังบริเวณชายฝั่ง และกระชังได้มีการปรับปรุงและพัฒนาใช้เป็นกระชังอวน เพื่อให้คงทนและเหมาะสมกับชนิดปลาที่เลี้ยงยิ่งขึ้น จำนวนผู้เลี้ยงปลาในกระชังมีเพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งนี้เนื่องจากการเลี้ยงวิธีนี้ได้ผลผลิตมากกว่าการเลี้ยงในบ่อหลายเท่า ปลาที่นิยมใช้เลี้ยงในปัจจุบันได้แก่ ปลาสวาย ปลาชะโด ปลานู เป็นปลาที่นิยมเลี้ยงในกระชังไม้ไผ่ และกระชังไม้ตามแหล่งน้ำต่างๆ ในจังหวัดภาคกลาง

จังหวัดนครสวรรค์ตามริมฝั่งแม่น้ำน่าน ตั้งแต่อำเภอชุมแสง ถึงอำเภอเมืองได้มีการเลี้ยงปลาในกระชังมาเป็นเวลานาน โดยในระยะแรกนิยมเลี้ยงปลาสวายและปลาเทโพ ต่อมาเกษตรกรได้ทดลองเลี้ยงปลานูในกระชังเนื่องจากมีราคาสูงกว่า ปรากฏว่าการเลี้ยงปลานูในกระชังได้ผลดีระยะแรก ๆ และทำรายได้ให้กับผู้เลี้ยงดีกว่าการเลี้ยงปลาชนิดอื่นมาก เกษตรกรจึงหันมาเลี้ยงปลานูเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเมื่อ 5-6 ปีที่ผ่านมาได้เกิดโรคระบาดในปลานูอย่างร้ายแรงและไม่สามารถแก้ไขได้ เกษตรกรหลายรายได้หันมาเลี้ยงปลาชะโดแทน เนื่องจากเป็นปลาที่เลี้ยงง่ายมีความแข็งแรงอดทนและทนทานต่อโรค ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาสภาพการเลี้ยง ต้นทุน ผลตอบแทนและปัญหาในการผลิตปลาชะโดในกระชังของเกษตรกรในอำเภอชุมแสง กับอำเภอเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมการผลิตปลาชะโดในกระชัง

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาถึงสภาพการผลิตปลาชะโดในกระชัง
- 2) เพื่อศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนในการผลิตปลาชะโดในกระชัง
- 3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตปลาชะโดในกระชัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยครั้งนี้จะได้ทราบถึงขั้นตอนและวิธีการทำการผลิตปลาชะโดในกระชังและทราบถึงสภาพการทำการผลิต รวมถึงต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตปลาชะโดในกระชัง ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตปลาชะโด เพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพตามที่ตลาดทั้งในและนอกประเทศต้องการ และเป็นแนวทางให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของได้นำไปศึกษาและพัฒนาการส่งเสริมในการผลิตปลาชะโดในกระชังต่อไป ตลอดจนสามารถสร้างงานและรายได้ให้แก่เกษตรกรและประเทศชาติได้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

เกษตรกรที่ทำการผลิตปลาชะโดในกระชัง ในเขตอำเภอชุมแสง กับอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 24 ราย

นิยามศัพท์

ปลาชะโด (Serpenthead Fish : *Ophicephalus micropeltes*) หมายถึง ปลาที่มีลักษณะคล้ายปลาช่อนและมีขนาดใหญ่กว่าปลาช่อน เป็นปลาที่มีการเจริญเติบโตรวดเร็ว กินเก่ง ทนทานต่อโรค เลี้ยงง่าย สามารถเลี้ยงได้ในกระชัง

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ทำการเลี้ยงปลาชะโดในกระชัง อำเภอชุมแสง กับอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

กระชัง หมายถึง ภาชนะที่ลอยในน้ำได้ ใช้ในการทำการเลี้ยงปลาชะโดริมฝั่งแม่น้ำน่าน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สร้างจากไม้จริงหรือไม้ไผ่

สภาพการผลิต หมายถึง จำนวนกระชังที่ใช้ในการผลิต ปริมาณการผลิต ผลผลิตปลาชะโดต่อกระชัง ต้นทุนและผลตอบแทนในการทำการผลิตปลาชะโดในกระชัง

กระบวนการผลิต หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ในการผลิตปลาชะโดในกระชัง โดยเริ่มจากการนำลูกปลามาเลี้ยงในกระชัง แล้วให้อาหารจนปลามีขนาดตามต้องการ แล้วจับปลาขายส่งตลาด

อายุ หมายถึง อายุของเกษตรกรที่ทำการผลิตปลาชะโดในกระชัง

รายได้ หมายถึง จำนวนเงินที่เกษตรกรที่ได้จากการจำหน่ายปลาชะโดตลอดปีโดยไม่ได้หักต้นทุนออกจากเงินทั้งหมด

การใช้สินเชื่อ หมายถึง จำนวนเงินกู้ การกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนจากสถาบันทางการเงินต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

ความรู้ด้านตลาดรับซื้อและราคา หมายถึง ความรู้ของเกษตรกรในด้านหลักการ สถานที่ การซื้อขาย และราคาการซื้อขายของปลาชะโด

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University